

ÂŞIK EDEBİYATINDA ELEŞTİRİ/ ÇUKUROVALI İKİ AŞIĞIN (ÂŞIK FEYMANÎ VE ÂŞIK İMAMÎ) SÖZDE ERMENİ SOYKIRIMI YASASINA CEVABI

Yrd. Doç. Dr. Münir CERRAHOĞLU

Çankırı Karatekin Üniv., Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

munircerrah@karatekin.edu.tr

Özet

Âşık edebiyatında eleştiri, toplumdaki aksayan yönleri, bireysel yanlışlıkları, adaletsiz uygulamaları ve yanlış kararları eleştirel bir dille konu edinen türdür. Bu makalede âşık edebiyatında bir tür olarak eleştiri konusuna ve Fransa'nın kanunla tanıdığı "sözde soykırımı yasası"na, Çukurova âşıklarının eleştirilerine yer verilmiştir. Destanların tarihî bir vesika mahiyetinden hareketle, Âşık İmamî'nin "Müftü Kızının Destanı" ile Âşık Feymanî'nin "Fransa'ya Duyuru" destan örnekleri üzerinde, Fransızların ve Ermenilerin Çukurova yöresindeki katliamlarından, zulümlerinden ve insanlık dışı uygulamalarından söz edilmiştir.

"Müftü Kızının Destanı'nda" Ermenilerin Adana'yı işgalleri sırasında bir müftü kızının başından geçen ve yedi bin genç kızın hayatını ilgilendiren zulüm ve insanlık dışı uygulamalara yer verilmiş, onların dramı dile getirilmiştir. "Fransa'ya Duyuru" destanında ise, ailesi Ermeni zulmünün yakın tanıklarından olan ve Çukurova yöresinin önemli âşıkları arasında yer alan Âşık Feymanî ailesinin yaşadığı bu zulümlerle ilgili babasından dinlediği hatıraları destanında hikâye eder ve o günlere dair önemli bilgiler verir. Destanında Bin dokuz yüz on dört tarihini not düşen Feymanî, Ermeni zulmü nedeniyle büyük dedelerinin Van'dan başlayıp Osmaniye'de son bulan zorlu göçe dair yaşananlar notlar ile o dönemlerde Doğu'da ve Güneyde yaşanan Ermeni soykırımına dair olayların izini görmek mümkündür.

Anahtar kelimeler: Âşık Edebiyatında Eleştiri, Çukurova Yöresi, Soykırımı.

THE CRITICISM IN MINSTREL LITERATURE/ THE REPLY OF TWO MINISTRELS IN ÇUKUROVA (ASHIK FEYMANÎ AND ASHIK İMAMÎ) TO THE SO-CALLED ARMENIAN GENOCIDE LAW

Abstract

Criticisms in Minstrel Literature is a type of criticism which makes a critical perspective to the break downs in society, individual mistakes, unfair practices and biased decisions. This article, as a type in Minstrel Literature, gives places to the criticisms of Çukurova Minstrels to "the so-called Armenian genocide" in a critical way. By taking epics as historical deeds, in the samples of Âşık İmamî's "Müftü Kızının Destanı" and Âşık Feymanî's "Fransa'ya Duyuru", French and Armenian peoples' slaughters, cruelty and in humane practices in Çukurova region are mentioned.

"The ballad of Mufti's Daughter" mentions many cruelty and in human treatment involving seven thousand and young girls' life and Mufti's daughter. Their tragedy is expressed during the occupation of Adana by Armenians. In the ballad of "The Announce meant for France", Ashik Feymanî is one of the most important figures in the Çukurova Region and his Family is a real witness of the occupations of Armenians. The stories which Ashik Feymanî father has told him about the cruelty treatments they exposed to in his ballad give us important clues about those days. In his ballad, Feymanî underlines the date of 1914. Because of the great Armenian Genocide, it is possible to see the traces of events which are experienced in the East and South of Turkey and the compulsory migration of their ancestors which starts in Van and ends in Osmaniye.

Key Words: Criticisms in Minstrel Literature, Çukurova Region, Genocide.

Giriş

Türk milleti tarih sahnesine çıkmasından bu yana himayesinde yer alan farklı dinî inancı olan topluluklara, değişik etnik gruplara adalet ve hoşgörüyle hükmetmiş sosyo-kültürel yaşantılarında ve inanç duyularında her hangi bir zorlamada bulunmamış; adalet, hoşgörü, barış ve huzur ortamında yaşanan bir yönetim anlayışı tesis etmeye çalışmıştır. Bu yönetim anlayışı hemen her devirde korunmuş barış ve huzur ortamında senelerce bir arada yaşamışlardır. Türklerin uzun yıllardır adaletli yönetimi, hoşgörülü ve dürüst yönetimi altında yaşamış milletlerden biri de Ermenilerdir.

Ermeniler, her devirde Türk toplumun büyük yardımlarını görmüş, bir Türk vatandaşı gibi vatandaşlık hak ve hukukundan istifade etmişlerdir. Osmanlı devleti zamanında rahat bir hayat süren Ermeniler Türk dil, âdet ve göreneklerini benimsemişler Anadolu'nun sanat ve ticaretinde önemli konumlar elde etmişlerdir. Ayrıca yüzyıllar boyu askerlik görevi başta olmak üzere bazı imtiyazlara da sahip olmuşlardır.

Dillerini konuşup dinî yaşantılarını rahatlıkla yaşamalarına, yönetim kadrolarında yer almalarına, gelenek ve göreneklerini istedikleri şekilde yaşatmalarına rağmen 19. Yüzyılın sonu ve 20. Yüzyılın başlarından itibaren Fransa, İngiltere ve Rusya'nın Osmanlı üzerindeki emellerini gerçekleştirmeleri adına siyasi bir malzeme olmuşlardır. Özellikle 1. Dünya Savaşında sıralarında Ermenistan Devleti'ni kurma hayaliyle pek çok cephede mücadele eden Türk milletini özellikle de Doğu Anadolu vilayetlerinde isyanlar çıkarıp, katliamlara başlaması, Rusya'nın Doğu Anadolu'yu işgali sırasında Ruslara yardım yapması bilinen tarihî gerçeklerdir.

“Türkler bir taraftan Rusların tecavüzlerine karşı koymak, diğer taraftan Hicaz, Yemen çöllerinde ve Karadağ'ın yüksek yamaçlarındaki isyanları bastırmak için şehit düşüyorlardı. Türkler şehit düştükçe Ermeniler çoğalıyor, zenginleşiyorlardı. Hatta Hariciye, Nafia, Ticaret ve Zeraat Nezaretlerinde yüksek memuriyetlere de getirilmişlerdi.” (Karabekir 1994: 207- 208)

Kendilerine tanınan imtiyazlar ve iltimaslar karşısında yer yer sorumlu bir vatandaş sadakati gösterecekler de çoğu zaman tahrikler karşısında isyan çıkaran Ermeniler Yirminci yüzyıl siyasi tarihinde İngiliz, Fransız ve Rusların Osmanlı üzerindeki oyunlarının bir parçası olacaktır.

Mondros Ateşkes Antlaşmasını müteakip Anadolu'nun birçok şehri itilaf devletleri tarafından işgale uğramış, Anadolu'nun işgal altındaki şehirlerinde pek çok acı olaylar yaşanmıştır. “Adana, Mersin bölgelerini Fransızlar tarafından işgal edilmiş, 17 Aralık 1918'de Fransızlar Mersin'e asker çıkarmıştır. Bu tarihte Fransız Suriye İşgal Ordusu Komutanı General Hamlin Adana'ya girmiştir. Çukurova'nın işgali üzerine birçok acı olay yaşanmış ve bu olaylar nedeniyle bölge Fransızlarla birlikte İngilizlerin bir yıl kadar ortak işgalinde kalmıştır. 1 Kasım 1919 tarihinden itibaren ise Maraş, Antep, Urfa ile birlikte tümüyle Fransız işgali altına girmiştir. (Yavuz 1994: 8)

Fransızlar, İngilizler, Ruslar ve Almanlar Anadolu'yu işgal etmiş, binlerce Anadolu insanı da bu işgaller karşısında ülkeyi düşmandan kurtarmak için milli bir mücadele başlatmıştır. Milli mücadelenin önemli bir parçası olan Güney Cephesi; Maraş, Urfa ve Antep şehirlerimizdeki mücadeleleri kapsamış, Güney Cephesi'ndeki savaşlar Fransızlara ve Ermenilere karşı verilmiştir. Güney Anadolu'da işgal faaliyetlerine başlayan Fransızlar, 7 Aralık 1918'de Antakya'yı, 11 Aralık 1918'de ise içinde gönüllü Ermenilerin de bulunduğu bir Fransız taburuyla Dört Yol'u işgal ederler. 19 Aralık 1918'de Dört Yol halkı, Fransızlara karşı direnişe geçer ve Milli Mücadelenin ilk kurşunu burada atılır. Fransızlar, 30 Ekim 1919'da Maraş'ı işgal eder, Fransızların Mısır ve Suriye'den getirdiği Ermeniler Türklere saldırır ve taşkınlıkta bulunurlar. İngilizlerin çekilmesinden sonra Antep'i Fransızlar devralır. Fransızlar Maraş ve Urfa'da olduğu gibi Antep'te de Ermenilerle işbirliği yaparlar.

"Birinci Dünya Harbi içinde İngiltere, Fransa Rusya ve İtalya devletleri arasında gizli anlaşmalar yapılmıştı. Bunlardan İngiltere ve Fransa 16 Mayıs 1916'da Leningrat'ta imzaladıkları anlaşmaya göre: İngilizler Filistin ile Musul dışındaki Irak'ı ve Fransızlar ise Suriye'den başka bütün Güney Anadolu'yu alacaklardı. Böylece Türkiye'de İskenderun, Mersin ve Çukurova Fransızlara bırakılıyordu. Mondros Mütarekesinin hemen ardından 11 Aralık 1918'de Dört Yol ile başlayan işgaller sırasıyla, 17 Aralık'ta Fransızlar, Mersin'e asker çıkarır, yine aynı tarihte Fransız Suriye İşgal Ordusu Komutanı General Hamlin Adana'ya girer. 19 Aralık'ta Osmaniye ve 27 Aralık günü ise Pozantı işgal edilir." (Ener 1996: 1-24)

İşgal sırasında gerek Fransızlar gerekse Fransızların himaye edip silahlandığı Ermeniler halkın can, mal ve namus emniyetine zarar verirler. "İşgal yıllarında Osmaniye'de Ermeniler taşkınlık yapmaya, mala ve cana tecavüz etmeye, ufak bahanelerle hakarete başladılar. Fransızlar da hakaretlerini artırdılar. Ermenilerin tecavüzlerini müsamaha ile karşılıyorlar, hatta haklı bulmak istiyorlardı. Bu hal, Türkleri hak ve hürriyetten mahrum kıldığı için, ıstırap verici oluyordu. Hakaret ve haksızlığa tahammül edemeyip karşı gelenler, hatta hak aramak cesaretini gösterenler, alelade hallerde bile bir cani gibi cezalandırılıyordu. Ermeni jandarmaların işkencelerine maruz kaldıkları için dağlara sığınanlar oluyor, tedarik ettikleri silahlarla, işgal idaresine karşı dağlarda dolaşıyorlardı." (Çamurdan 1978: 152)

Umutsuzluğun kol gezdiği, açlık, sefalet, yokluk ve yoksulluk içerisinde, inandıkları kurtuluş mücadelesi adına yılgınlık belirtisi göstermeden yürütülen İstiklal mücadelesinin ardından işgal altındaki Anadolu'nun pek çok yöresi gibi Çukurova yöresi de bağımsızlığına kavuşur. Kutsal vatan toprağı için canlarını seve seve veren Anadolu insanının, bu destansı kahramanlık mücadelesi neticesinde yaşattıkları kurtuluş günleri, ülkemizde büyük bir coşku ile kutlanmaktadır.

Bu makalede, Fransa Ulusal Meclisi'nin "Fransa'nın kanunla tanıdığı bütün soykırımların inkârının suç sayılmasını" kabul ettiği, 1915 olaylarıyla ilgili teklifi yasalastırmasıyla birlikte Çukurovalı iki aşığın (Âşık Feymanî ve Âşık İmamî'nin) yasaya eleştirilerinden hareketle, başka milletlere yönelik taşlamaya (eleştiriye) yer verilecektir.

Osmaniye, 19 Aralık 1919'da Fransızlar tarafından işgal edilmiş üç yıl süren işgal döneminden sonra halkının inanç ve kararlılığıyla 7 Ocak 1922'de özgürlüğüne kavuşmuştur. Bağımsızlığın ve özgürlüğün coşkusunu bir kez daha yaşanması, tarihi kahramanlıkların sonraki nesle aktarılması adına her yıl 7 Ocak'ta anma ve kutlama programları yapılmaktadır.

7 Ocak kurutuluş etkinlikleri kapsamında yer alan ve bizlerin de katılımcısı olduğu "Âşıkların Dilinde Kurtuluş Gecesi"nde ana tema "Sözde Ermeni Soykırımına yönelik yapılan eleştirilerdi. Gecede Çukurova âşıklarından Âşık Feymanî, Âşık İmamî, Âşık Gül Ahmet Yiğit ve Âşık Abdullah Gizlice okudukları şiirlerle ve söyledikleri destanlarla Fransa'nın ve Ermenilerin işgal günlerinde yaptıkları zulümleri, mala ve cana karşı mezalimlerini, Fransız askerlerinin işgal sırasındaki Çukurova halkına karşı insanlık dışı davranışlarını, Ermeni çetelerinin katliamlarını dile getirdiler.

Edebi eserlerde anlatılan olayların bilimsel çalışmalarda tarihi bir belge gibi değerlendirilemeyeceği düşüncesi kabul görse de makale konumuzun yakın dönem tarihi olaylar olması canlı tanıkların anlattıkları ile tarihi belgelerde geçen olayların örtüşmesi âşık destanlarının bu kapsamda değerlendirilemeyeceği görüşündeyiz. Bu bağlamda âşıklar şiirlerinde geçmişte ya da döneminde yaşanan tarihi olaylara şiirlerinde tarih de düşerek tarihî bir belge haline dönüştürürler. "Büyük tarihî hadiseler karşısında halk kitesinin birden bire coşup kabaran sevinçlerini veya ümitsizliklerini, büyük şahsiyetler hakkındaki sevgilerini veya nefretlerini terennüm eden ve hadiseleri safvetle hikâye eden bir takım destanlar ve türküler vardır ki; dar manasıyla tarihi bir vesika mahiyetini gösterir." (Köprülü, 2004: 49)

Âşık Edebiyatı

Âşık edebiyatı, Türk halk edebiyatının temelini oluşturan bu edebiyatın ayrılamayan ve vazgeçilemeyen şubelerinden biridir. Türk milletinin tarih sahnesine çıkmasıyla başlayan ve günümüze gelebilmesi yönüyle de en uzun ömürlü edebiyat kolu olmuştur. Orta Asya'dan Anadolu'ya geçişle birlikte Türk insanının inanç, kültür ve sosyal yaşantısında bazı değişimler yaşanmıştır. Yeni kültür dairesine girilmesiyle birlikte ozan-baksı geleneği, yerini âşıklık geleneğine bırakmıştır. "Âşıklık geleneği ve âşık şiiri sözlü kültür ortamının ürünüdür. Bağımsız bir sosyo-kültürel kurum kimliğiyle 16. Yüzyılda başladığı kabul edilen gelenek, günümüzde de sürmektedir. Âşıklık geleneği Türk toplumunun bütün sosyo-kültürel katmanlarınca özümsemiş, Osmanlı döneminden günümüze ortak kültürü oluşturan değerleri bünyesinde barındıran kurumlaşmış bir gelenektir." (Çobanoğlu, 2000: 1)

Sözlü geleneğin taşıyıcısı ve yeniden terkip edicisi âşıklar, sözlü gelenek ürünlerinin kuşaktan kuşağa aktarılmasında, sosyo-kültürel yapının şekillenmesinde, insan hayatına ilişkin dönemlerin gelenek ve göreneklere göre ifade edilmesinde önemli bir görevi yerine getirmişlerdir. Âşıklar toplumsal ve gündelik hayata ilişkin konuları, toplumu derinden etkileyen olayları, büyük sosyal hareketleri destanlarında işlemişlerdir. "Destanların kullanıldıkları işler veya gördükleri sosyo-kültürel işlevler askeri ve sivil amaçlarla propaganda yahut

kamuoyu oluşturma ve bunun yanı sıra geleneksel kültürel kabulleri veya kültür kodlarını yeni olaylar etrafında güncelleştirerek tekrarlanmasını ve güçlenmesini sağlama esasına dayalı olarak toplumu törelerin istedik kıldığı değerler doğrultusunda eğitime gibi gizli işlevlere ve haber verme, reklâm yapma, eğlendirme gibi açık işlevlere sahiptir.” (Çobanoğlu, 2000: 336-337)

Âşık Edebiyatında Eleştiri

Toplumun kültürel değerlerinden, din, ahlak ve tasavvuf anlayışından beslenen âşıklar buldukları toplumun, adeta gören gözü, işiten kulağı ve konuşan dili olurlar. Bulduğu toplumun sözcüsü olan âşıklar, toplumsal ya da bireysel kusurları, adaletsizlikleri, düzensizlikleri, yanlış uygulama ve kararları doğrudan ya da dolaylı olarak şiirlerinde eleştirirler. Böylece halkın bir nevi sesi soluğu haline gelen âşıklar yaşadıkları bölgenin halkı tarafından sevilir, yaşadıkları toplumun derdine, inancına, istek ve arzularına, şikâyet ve eleştirilerine tercüman olurlar.

Âşıkların toplumdaki aksayan yönleri, bireysel yanlışlıkları, devlet yönetimindeki hataları eleştirel bir dille konu edindikleri taşlama (eleştiri) “Âşık tarafından destana konu olarak seçilen bir olayın, kişinin, nesnenin veya kavramın tenkit edilerek yerilmesi amacına yönelik anlatım tutumu veya edasıdır.” (Çobanoğlu, 2000: 98)

“Konularına göre taşlama çeşitleri ise, toplumsal taşlamalar, feleğe yönelen taşlamalar, kişilere yönelen taşlamalar ve sevgiliye yönelen taşlamalardır. (Artun, 2005: 187)

Sözde Ermeni Soykırımı Yasası

Ocak 2012’de Fransa Ulusal Meclisi’nin "Fransa'nın kanunla tanıdığı bütün soykırımların inkârının suç sayılmasını" kabul ettiği, 1915 olaylarıyla ilgili teklifi yasalastırılmış, Fransız mahkemeleri, suçlanan kişilere değişik cezaların verilmesi karar verildi. “Tasarının adı soy kırımı inkâr yasağı olsa da yasanın asıl konusu ‘Fransa parlamentosu tarafından 2001 yılında resmen tanınan Ermeni soykırımını inkâr edenler 1 yıl hapis ve 45 Bin Euro para cezasıyla cezalandırılır’ ifadesidir.” (www.siyasetdergisi.com.tr)

Ermeni iddialarının reddini suç sayan yasa tasarısının kabul edilmesiyle birlikte Türkiye’de ve dünyanın değişik ülkelerinde hemen her kesiminden yasaya itirazlar gelmiş, yasaya karşı imza kampanyaları başlatılmış, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine başvurular yapılarak tepkiler ortaya konulmuş oldu.Bu tepkiler arasında, en anlamlılarından biri de Ermeni zulmünü yaşayan, Fransızlar tarafından buldukları bölgenin işgal edilerek yaptıkları zulümlere tanıklık eden Çukurova Âşıkları’nın tepki niteliğindeki eleştirileridir.

Fransızların kabul ettiği ‘Sözde Ermeni Soykırımı Yasası Türkiye’de özellikle de kendi toprakları üzerindeki işgalleri, katliamları üzerinden henüz bir asır bile geçmemiş Çukurova halkı tarafından şaşkınlık, kızgınlık ve üzüntüyle karşılanmıştır. Çünkü yöre insanında Fransız askerlerinin işgal sırasındaki Çukurova halkına karşı insanlık dışı davranışları, Ermeni çetelerini teşkilatlandırarak yöre halkının üzerine

kışkırtmaları ve pek çok masumu şehit etmeleri vb. olayların zihinlerde canlılığını koruduğu görülebilmektedir.

“Müftü Kızının Destanı”

Âşıkların Diliyle Kurtuluş Gecesi’nde Âşık İmamî Osmaniye’de şehit edilen Kaymakam Saim Bey’in ağıtını okuduktan sonra, Fransızların halka yaptığı zulümlerin, insanlık dışı uygulamaların bir başka belgesi niteliğindeki “Müftü Kızının Destanı”nı okudu ve aşağıda açıklamasına yer ver verilen hikâyesini anlattı.

Çukurova âşıklarından Âşık İmamî, 1954 yılında Kozan’ın Bağtepe köyünde dünyaya gelir, medrese eğitimi görerek imam hatip lisesini dışarıdan bitirir. Öğrencilik yıllarında, medrese eğitimi aldığı dönemlerde (bu dönemi 1973 olarak belirtir) hocalarının eşliğinde Adana İl Halk Kütüphanesi’ni ziyaretlerinde 1940’lı yıllara ait Osmanlıca bir eserle karşılaşır. Üzerinde “Müftü Kızının Destanı” yazılı olan bu eser, âşıklığa küçük yaşlardan itibaren başlayan İmamî’nin dikkatini çeker. Adana işgali sırasında esir alınan bir müftü kızının yaşadıklarını anlatan destanda Fransızların Adana’yı işgalinde esir edilen, namusları kirletilen genç kızların serancamesini ortaya koyar. “Haçin’de (Saimbeyli), Garvit Efendi isminde birçok Müslüman’ı katleden anarşist bir Ermeni papazı bulunmaktadır. Haçin papazı Garvit Efendi, birçok Müslüman’ı bir eve doldurmuş, işkence ettirmiştir. Eve doldurulan çok sayıda genç ve bakire kızlar arasında kazanın müftüsünün iki kızı da yer almaktadır. Papaz Garvit ve militanları kaza müftüsünün kızları ile diğer genç kızların namuslarını kirletirler.” (Gizlice 2012: 21) Namusları kirletilen genç ve bakire kızların yaşadıkları bu talihsiz olayın dile getirilişi destanda şöyledir:

“Yine doğuyor da ayınan yıldız
Kavgalar oluyor geceli gündüz
Deftere kayıtlı olan yedi bin kız
Genç kızların esir oluyor Adana”

“Kırk kız idik bir odaya koydular
Üstümüzü başımızı soydular
Söyleyemem bize nasıl kıydılar
Genç kızları esir olan Adana”

“Akşam olup kiliseye gitmeli
El göğüste mezelerin dutmalı
Gece gavurunan nasıl yatmalı
Genç kızların esir olup Adana”
“Kapılar kilitli altın eşikli
Sofraları gelir gümüş kaşıklı
Nice gelin gitti yanı beşikli
Gelin kızları esir olan Adana”

“Adana derler de koca bir yazı
Ötüşür durnası ördeği kazı
Bunu söyleyen de bir müftü kızı
Genç kızları esir olan Adana”

Hikâye’de Fransızların Adana’yı işgali sırasında Fransız askerlerinin şehir halkın malının yağmalanması, ırz ve namusuna el uzatılması, pek çok genç kızın namusunun kirletilmesi yer alır. Namusu kirletilen genç kızlardan biri de bir müftü kızıdır. Kırk arkadaşıyla birlikte bir odaya kapatılan bu talihsiz müftü kızı ve arkadaşlarının kiliseye götürüldükleri, içkili sofralara meze dağıttıkları, genç kızların ve gelinlerin Fransız askerlerinin zulümlerinden ve kirli emellerinden kaçamadıkları dile getirilir.

Âşık İmamî Osmaniye’nin düşman işgalinden kurtuluşunun 90. yılını anlattığı destanında ise ülkenin işgal yıllarındaki insanların öksüz, yetim ve dul kaldığını dile getirir ve günümüzdeki terör olaylarına vurgu yaparak akan kanın durmasını ister.

“Ülkede bir hal oluyor
Öksüz yetim dul oluyor
Osmaniye kurtulalı
Doksanıncı yıl oluyor”

“Atatürk kurtardı yurdu
Aziz millet şanlı ordu
İmamî’yem zabt olmam ben
Kaldırman aslanı kurdu”

Atatürk’ün Kurtuluş Savaşı’ndaki kurtarıcılığına dikkat çeken İmamî, destanının sonunda kahraman Türk ordusuna övgüde bulunur.

“Fransa’ya Duyuru” Destanı

Yaşarken adına şenlikler düzenlenen ve bu özelliği nedeniyle de Türkiye’de bir ilk olan Çukurova âşıklarından Âşık Feymanî ve ailesi Ermeni zulmünün tarihi tanıklarındandır. Kendisinden öğrendiğimiz kadarıyla Âşık Feymanî’nin büyük dedeleri Orta Asya Türk aşiretlerinden biri olan “Hallaç Aşireti”nden olup, Van Gölü çevresinde, Ahlât, Adilcevaz dolaylarına yerleşen Oğuz Türklerindedir. Dedesinin doğum tarihini 1894 olarak belirten Âşık Feymanî, dedesinin 1914’te yirmi yaşında iken Ermeni zulmü nedeniyle Van’dan ayrılmak zorunda kaldığını anlatır. Dedesi, dedesinin annesi, o zamanlar yaşları küçük olana babası, amcaları ve halasıyla birlikte gittikleri şehrin ve yörenin adını bilmeden bir güzergâh boyunca Mardin’e ulaşır. Çetin yolculuğu sırasında dedesinin annesi ölür ve dedesi hastalanır. O zamanlar küçük bir kız çocuğu olan halası Ümmü Gülsüm’ü bakamayacakları endişesiyle bir cami avlusuna bırakırlar. Namazdan çıkan bir memur küçük bebeği

fark eder ve ona sahip çıkar. Bu zorlu yaşam sürecinde Feymanî'nin küçük yaştaki amcalarından biri de vefat eder. Feymanî'nin dedesi, babası ve amcalarıyla birlikte Adana'nın Fransız işgali altında olduğu dönemlerde Mardin'den Adana'ya göç ederler. Bu dönemde dedesi hastalanır ve vefat eder. Amcalarından ikisi Fransızlara karşı Gülek Boğazı civarında mücadele eden vatan perver gönüllü çetelere erzak taşırlar. Âşık Feymanî ailesinin bu dramatik hayat öyküsünün sonunda dedesinin isminin Osman, babasının ismini Mehmet, amcalarının isimlerinin ise Musa ve Hacı olduğunu söyler. (Âşık Feymanî "Osman Taşkaya", 03 Ocak 2012, Osmaniye)

Âşık Feymanî, "Fransa'ya Duyuru" adını verdiği destanında babasından dinlediği işgal yıllarını, Ruslar ile Ermeniler arasındaki birlikteliği, Doğu Anadolu illerinde yaptıkları zulümleri anlatır. Feymanî, destanında 1914 yılında Ermenilerin halkın gece uykusunda olduğu bir anda yaptıkları baskını, kadın, çocuk demeden insanları katlettiklerini, köyleri ve kasabaları yakıp yıktıklarını dile getirir.

"Babamdan dinledim şöyle anlattı
Vatana haince baktı Ermeni
Dedi Ermeni'yi Ruslar Şımarttı
Nice haneleri yıktı Ermeni"

"Ruslar Kars'a gelip yerleşmiş idi
Ermeni kavmi ile birleşmiş idi
Zalimlerin sesi gürleşmiş idi
Birden karşıma çıktı Ermeni"

"Sene 1914 doğuda"
Bulsa boğar idi bir yudum suda
Gece baskın yapıp derin uykuda
Boğazımıza kurşun sıktı Ermeni"

"Cuma günü camileri bastılar
Hanelerde kadın çocuk kestiler
Kimini de meydanlarda astılar
Köy kasaba mezra yaktı Ermeni"

Hayat hikâyesinden kesitleri de destanında dile getiren Feymanî, dedesinin ve amcasının vefatını, küçük bir bebek iken halasının cami avlusuna bırakılışını hikâye eder.

“Dedem ölmüş nenem ölmüş soy geçmiş
Gencecik amcam da ecelden içmiş
Halamı camiye bırakıp kaçmış
Kalanlar canından bıkmış Ermeni”

Tarihte, 93 harbi olarak bilinen 1877- 1878 Osmanlı- Rus Savaşı’na telmihte bulunan Âşık Feymanî, o tarihten itibaren hem Türk insanı için hem de Karabağ’daki Azeri soydaşlarımız için gözyaşı akıtılmasının sebebi olarak görür.

“Karabağ Azeri soydaşlarımı
93 Harbinde kardaşlarımı
Hala dindirmedin gözyaşlarımı
Türk Milleti sizden bıktı Ermeni”

Feymanî, mısralarında terör örgütü PKK’nın Asala’nın devamı olduğunu, Suriye’de, Lübnan’da, İran’da ve Irak’ta çıkan karışıklıklarda ve akan kanlarda, Ermenilerin elinin olduğunu söyler; dünyanın fitnesi olarak Ermenileri görür.

“Asalanın devamıdır Pekaka
Dünyanın fitnesi sensin mutlaka
Suriye Lübnan İran Irak’a
Karıştırdın kanlar aktı Ermeni”

Destanının sonlarında Fransa’yı Türklere düşman eylediğini, Sarkozy’nin Ermenilerin tesirinde kaldığını, onların oylarını alma uğruna Türklere karşısına aldığını diğer bir ifadeyle Sözde Ermeni Soykırımı Yasasını kabul ettiğini anlatır:

“Fransa’yı düşman eyledi Türk’e
Öğüdünü yanlış almış Sarkozy
Ermeni’nin oyunu almak için
Türk’ü karşısına almış Sarkozy”

Âşık Feymanî son dörtlüğünde ise gidenlerin geri gelmeyeceğinden, katledilmek suretiyle şehit edilen Türklerin toplu mezarlarının bilinmeyeceğinden, zulümlerin hiçbir zaman Türk halkının aklından silinmeyeceğinden söz eder:

“Ey Feymani giden gitti gelinmez
Toplu mezarları kayıp bilinmez
Bu zulümler aklımızdan silinmez
Tarihe bir kazık çaktı Ermeni”

Sonuç olarak destanlarda taşlama (eleştiri) âşıklık geleneğinde anlatım türlerinden biridir. Âşık toplum hayatında aksayan yönleri idarecilerin eksikliklerini ve adaletsiz uygulamalarını, yapılan haksızlıkları ve zulümleri eleştirir, sevgiliden ve felekten şikayet eder. Ayrıca kendisinden başka milletlere yaşama hakkı tanımayan işgal suretiyle zayıf ülkelerde sömürü faaliyetlerinde bulunan, işgal ettiği ülkelerde

soy kırımını yapan ve ülke insanlarına zulmeden milletler de aşıkların eleştiri konuları arasında yer alır. Buna en güzel bir eleştiri örneği ise Ocak 2012'de Ulusal Meclisi'nde" Fransa'nın kanunla tanıdığı bütün soykırımların inkârının suç sayılmasını" kabul ettiği, Fransa'nın 1915 olaylarıyla ilgili yasalaşan teklifine yönelik Fransa'ya cevap niteliğindeki eleştirileridir.

"Büyük tarihî hadiseler karşısında halk kitlesinin birden bire coşup kabaran sevinçlerini veya ümitsizliklerini, büyük şahsiyetler hakkındaki sevgilerini veya nefretlerini terennüm eden ve hadiseleri safvetle hikâye eden bir takım destanlar ve türküler vardır ki; dar manasıyla tarihi bir vesika mahiyetini gösterir." (Köprülü,2004: 49) Çukurova Âşıklarından, Âşık İmamî'nin "Müftü Kızının Destanı" ile Âşık Feymanî'nin Fransa'ya Duyuru" destanı Türk halkını özellikle Çukurova halkını çok yakından ilgilendiren destan örnekleridir. Her iki destanların içeriği iyi tahlil edildiğinde Çukurova yöresinin işgalle birlikte Fransızların ve Ermenilerin katliamları, zulümleri, gözyaşlarını, halkın üzerinde bıraktığı olumsuz etkileri, geride kalan insanların acılarını görmek mümkündür. Dünya siyasetinde aldığı kararlarla çifte standart uygulayan ve Ermenilerin hukuk savunucusu görevine soyunan Fransa Türkiye başta olmak üzere önce kendi soykırımını yaptığı ülkelerdeki vahşet ve katliamların hesabını vermeli daha sonra dünyaya hukuk dersi vermelidir.

Kaynakça

- Artun, E. (2005). *Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı*. İstanbul: Kitabevi Yayl.
- Çamurdan, A. (1978). *Kurtuluş Savaşı'nda Doğu Kilikya Olayları*. Ankara: Önder Matbaası.
- Çobanoğlu, Ö. (2000). *Âşık Tarzı Kültür Geleneği ve Destan Türü*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Ener, K. (1996). *Çukurova Kurtuluş Savaşı'nda Adana Cephesi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Gizlice, A. (2012). *Osmaniye ve Yukarı Çukurova Ağıtları. Osmaniye: Osmaniye Folklor Araştırmaları Derneği Kültür Yayınları*.
- Karabekir, K. (1994). *Ermeni Dosyası*. İstanbul: Emre Yayınları.
- Köprülü, F. (2004). *Saz Şairleri*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yavuz, B. (1994). *Kurtuluş Savaşı Döneminde Türk-Fransız İlişkileri 1919-1922*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- www.siyasetdergisi.com.tr. (Erişim Tarihi 15. 05. 2012)
- Âşık Feymanî "Osman Taşkaya", (2012) Görüşme Tarihi: 03 Ocak 2012, Yer: Osmaniye.